

GEPOLITICKÉ VÝCHODISKÁ A ZÁUJMY ŠTÁTOV STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

**Seminárna práca z Politickej Geografie
Zima 2002**

Jaroslav Ušiak a Peter Tkačenko, 1. Ročník, Politické vedy

Obsah:

1.Úvod.....	3
2.Hlavné geopolitické ciele európskych štátov.....	4
3.Pozície reformných štátov.....	5
3.1 Stredoeurópsky priestor z hľadiska geopolitiky.....	5
3.2 Vojenský potenciál.....	6
3.3 Hranice stredoeurópskych štátov, ich pôvod; susedia.....	7
3.3.1 História a vymäzanie hraníc.....	7
3.3.2 Susedia.....	8
4. Integrácia v stredoeurópskom priestore.....	10
4.1 NATO a stredná Európa.....	10
4.2 EÚ a stredná Európa.....	11
5. Záver.....	13
6. Použitá literatúra.....	14

1. Úvod

Neskromným cieľom našej práce je poodhaliť geopolitické ciele a záujmy ako aj používané prostriedky reformných stredoeurópskych štátov (Česko, Poľsko, Maďarsko, Slovensko- teda štáty V4), predovšetkým potom Slovenskej a Českej republiky. Pokúsili sme sa nájsť všeobecné rysy zahraničnej politiky týchto štátov v prirodzenom, do značnej miery integrovanom stredoeurópskom priestore.

Témou dňa je globalizácia a integrácia, teda z tohto pohľadu sme pristupovali k našej práci. Na význame strácajú národné štáty (dúfajme že nie národy samotné), do popredia vystupujú zoskupenia a interštátne regióny. Tieto procesy sú nezadržateľné, do akej miery však je prijateľný či želateľný ich efekt, to je otázka na hlbokú štúdiu, kde si nevystačíme len so stredoeurópskym rozmerom týchto javov. Nie je preto ani našou ambíciou, hlbkovo tieto javy skúmať a hľadať ich dopady z globálneho javiska.

2.Hlavné geopolitické ciele stredoeurópskych štátov

Bez výnimky sú všetky sú čelnými severoatlantickej aliancie, príp. očakávajú vstup do tejto vojenskej organizácie v blízkom čase. Zámerne zdôrazňujem, že je to organizácie vojenská, nie klub „demokratických“, „vyspelých“, alebo jednoducho krajín vyznávajúcich „spoločné hodnoty“ ako sa zvykne podsúvať v médiách. Samozrejme to neznamená, že je klubom nedemokratických militantne naladených štátov, ale považujeme za dôležité zdôrazniť práve takýto chybné hodnotenie aliancie v miestnych médiách. Z toho jednoznačne rezultuje veľmi podobné zameranie zahraničnej politiky voči tretím štátom. Podobne je to s členstvom v Európskej únii, keďže všetky štyri štáty očakávajú formálne ukončenie integrácie v máji 2004 nadobudnutím členstva v tejto organizácii.

Budovanie blízkej spolupráce je jasne viditeľné v členstve týchto štátov vo V4 a v neposlednom rade taktiež v stredoeurópskom združení voľného obchodu (CEFTA- Central Europe Free Trade Association). Spoločným členstvom v CEFTA si tieto štáty vytvorili akúsi druhú ligu Európskej Únie, čo sa aj zrejme darí, keďže o CEFTU je stále záujem zo strany balkánskych štátov. Zoskupenie V4 potom celkom zjavne sleduje hľadanie spoločného postupu rámci medzinárodných rokovaní, ktoré má za úlohu vzájomne zlepšiť pozície týchto slabých štátov pri konfrontácii s nými, silnejšími.

Jednoznačné zameranie na „proeurópsku politiku“ je dané dlhoročnou izoláciou reformných štátov, z ktorej pramení túžba po integrácii u nemalej časti obyvateľstva. Nezanedbateľný je však faktor podpory „Európe“ takmer všetkých relevantných politických síl. Takýto faktor je zvlášť vypuklý na Slovensku, kde prakticky chýba akákoľvek opozícia voči argumentom podporujúcim vstup do EÚ.

3. Pozície reformných štátov

Pozície pri presadzovaní geopolitických cieľov reformných stredoeurópskych krajín je daná veľkosťou štátu, populáciou a HDP. Z tohto pohľadu má relevantnú pozíciu iba Poľsko, ktoré má tiež jediné prístup k moru. Jeho problémom však je relatívne nízke HDP a teda sa mocensky môže opierať len o svoju polohu a počet obyvateľov. Jeho pozícia je samozrejme v porovnaní s ostatnými štátmi neporovnateľná, keďže tieto (prinajmenšom samostatne) nemajú možnosť získať akýkoľvek geopolitický vplyv. Takéto štáty podľa O. Krejčího sa na formovaní rozhodujúcich ukazovateľov rovnováhy svetového či aspoň európskeho politického systému nepodieľajú.¹

Porovnanie klasických atribútov moci sme zhrnuli do nasledujúcej tabuľky, ktorá teóriu O. Krejčího zjavne potvrdzuje. Pozícia Poľska ako mocenského lídra V-4, je z nej úplne zrejماً a neoddiskutovateľná.

	Rozloha v km ²	Počet obyvateľov	HDP v mil. USD (r.1997)
Slovensko	49 035	5, 4 mil	20 240
Poľsko	312 680	38, 7 mil	138 933
Maďarsko	93 030	9, 9 mil.	44 649
Česko	78 864	10,2 mil	53 448

Prinajlepšom sa takéto štáty môžu pokúsiť získať akýkoľvek malý vplyv v medzinárodnej organizácii, či už natrvalo (členstvo v NATO), alebo dočasne (napríklad ako nestály člen BR OSN). Takýto vplyv je však pochybný. Členstvom v NATO sa Slovensko viac-menej podriaďuje jeho doktríne (priznajme, doktríne USA) a pre jeho vlastné záujmy je tam minimálny priestor. Členstvo v BR by predsa len mohlo vylepšiť pozície pri rokovaniach s mocnými ak budú v budúcnosti očakávať významné hlasovanie, ale ani toto netreba preceňovať. Reformné štáty sú príliš slabé, aby odolali akémukoľvek akútnejšiemu tlaku mocných „spojencov“.

3.1 Stredoeurópsky priestor z hľadiska geopolitiky

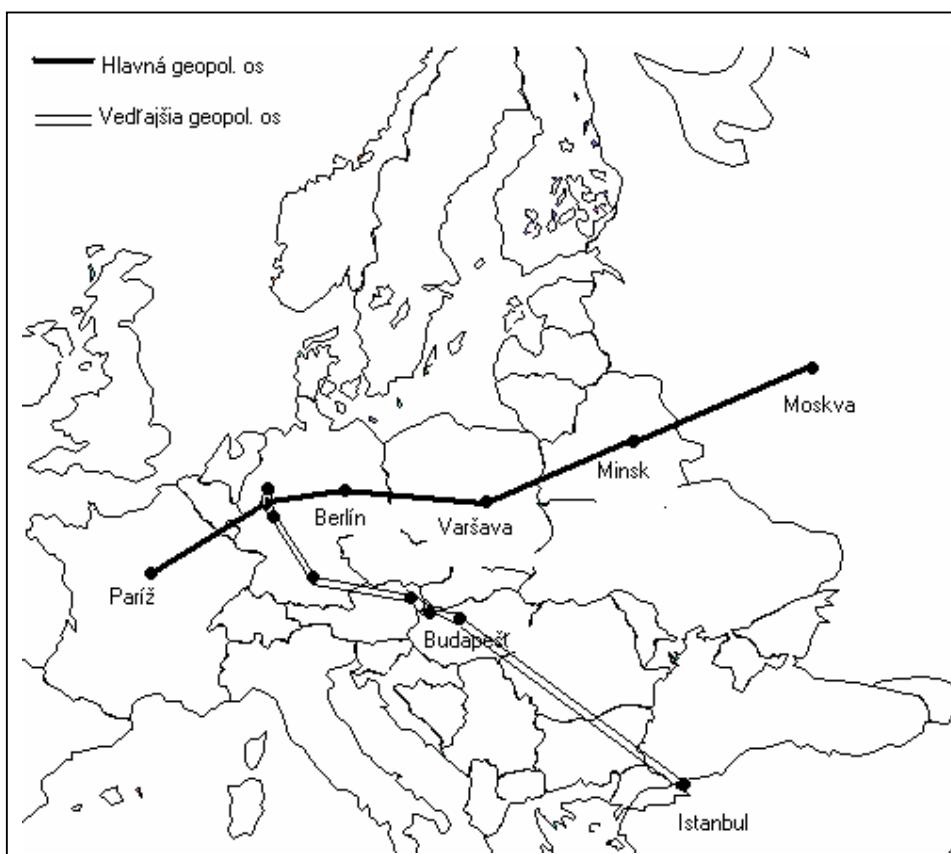
Existujú však aj ďalšie faktory geopolitického významu krajiny a tým je pochopiteľne dôležitosť priestoru, ktorý okupujú.

Podľa Oskara Krejčího v Európe dominujú dve geopolitické osy, ktoré určujú dôležitosť územia štátov. Pozdĺž týchto osí sa projektujú dôležité železničné a cestné koridory, plynovody a ropovody. Z obrázku je zrejmé, že sa Česku i Slovensku vyhýba. Zo skúmaných štátov najlepšia pozícia jednoznačne prislúcha Poľsku, potom Maďarsku a úplne na okraji geopolitického významu leží Slovensko a Česko. Z tohto možno vyvodit' záver, že územie Česka a Slovenska je geopoliticky dôležité len pre Slovákov a Čechov a svýnimkou lokálnych záujmov Nemecka nebudú tieto štáty súčasťou životných záujmov mocností. Túto hypotézu potvrdzujú aj udalosti z rokov 1938, 1948 a 1968, keď žiadna mocnosť nezasiahla do záujmov mocnosti v tejto oblasti už zainteresovanej.

Dovolíme si však tvrdit', že pozícia Slovenska je zvýhodnená tým, že cez jeho územie prechádza ropovod Družba a bude ním prechádzať i významná časť nového ropovodu Yamal, ktorý ruský koncern Gazprom buduje, aby sa vyhol transportu cez Ukrajinu. Dôležitosť Bieloruska pre záujmy RSFR zrejme v budúcnosti porastie, keďže pobaltské štáty sa v blízkej budúcnosti stanú členmi NATO (a ani teraz sa nedá povedať, že by boli RSFR priateľsky naklonené) a vzťahy s Ukrajinou čím ďalej tým viac chladnú, ako sa prikláňa k Západu.

¹ O. Krejčí, Geopolitika středoevropského prostoru, Ekopress, Praha, 2000

GEOPOLITICKÉ VÝCHODISKÁ A ZÁUJMY ŠTÁTOV STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

Bielorusko teda zostane jediným pozemným koridorom na západ. Minsk je pripravený z tejto situácie ťažiť a už dnes sa pokúša využiť svoje v tomto smere výnimočné postavenie. Dá sa teda predpovedať, že z tejto situácie bude ťažiť Varšava, keďže je spolu s Minskom najprirodzenejším ohniskom na trase Moskva- Berlín.

3.2 Vojenský potenciál

Vojenská Sila najklasickejšie hľadisko posudzovania mocenského potenciálu krajiny. Je ho totiž ako jedno z mála absolútne vyjadriť pomocou počtov, ktoré sú verejne dostupné. Z nich je zrejmé, že žiadna zo stredoeurópskych krajín nemá ambície byť vojensky výrazne silným subjektom a takto si vynútiť rešpekt. Pokles počtu konvenčných zbraní, rovnako ako personálu, takisto indikuje pokojnú klímu a absenciu aktuálnej hrozby vojnového konfliktu. Je to dané jednak silou ich ekonomík a samozrejme prebrojovaním, ktoré v týchto krajinách prebieha v súlade s členskými alebo prístupovými záväzkami voči NATO.

Znižovanie výdavkov na zbrojenie podľa Štokholmského inštitútu pre výskum mieru (SIPRI) dosiahlo v strednej Európe v období rokov 1989-1998 dokonca dramatických 92%. V strednej Európe sa teda vytvorila pre mier veľmi priaznivá klíma z hľadiska armády mocenského a záujmového vaku. Jeho trvanie ukočila a tým preukázala jeho neudržateľnosť vlna rozšírenia NATO v roku 1999.

Nasledujúca tabuľka prehľadne ukazuje stavy výzbroje stredoeurópskych štátov v porovnaní s Ruskom, Ukrajinou a Nemeckom. Je z nej zrejmé, že vojensky im ako-tak môže konkurovať Poľsko, v žiadnom prípade však nie ostatné štáty, ktoré si môžu konkurovať iba ak navzájom. Navyše sa nedá očakávať znižovanie počtu konvenčných zbraní na strane Ruska a Ukrajiny napriek ich finančnej náročnosti, keďže obe krajiny sú v súčasnosti vo fáze priaznivého rastu HDP a odzbrojovanie nie je v žiadnom prípade ich cieľom v blízkom horizonte.

<i>Porovnanie obranyschopnosti s mocnosťami širšieho regiónu</i>					
	Tanky	Obrnené vozidlá	Delá	Lietadlá	Helikoptéry
Slovensko	323	643	383	115	25
Česko	795	1252	657	230	50
Poľsko	1577	1780	1370	460	130
Maďarsko	710	1560	750	180	108
RSFR	6400	11480	6415	3416	890
Nemecko	4069	3281	2852	900	293
Ukrajina	4080	5050	4040	1090	330

Napriek nemožnosti akokoľvek sa silou priblížiť k iným mocným štátom širšieho regiónu, vláda Slovenskej republiky plánuje v budúcom desaťročí investovať do obrany značné sumy.

Predovšetkým, plánuje nákup technológií (AWACS, HUD do všetkých lietadiel), ktoré majú zabezpečiť kompatibilitu s vojskami NATO a odliv devíz zo Slovenska; aktuálny je tiež zámer nakúpiť nové lietadlá, ak nie nadzvukové, ktoré sú drahé, tak podzvukové, ktoré sú v dnešnej modernej vojne nepoužiteľné, ale odliv devíz zaistia rovnako dobre. Jednoducho, akýkoľvek slovenský, český, alebo maďarský zbrojný program nemôže zmeniť pomer síl v Európe.

3.3 Hranice stredoeurópskych štátov, ich pôvod; susedia

3.3.1. História a vymäzanie hraníc

Hranice skúmaných štátov majú dvojakú celkom prozaickú minulosť. Celkom pochopiteľne je to historický vývoj teritoriálnych zmien, súvisiaci s migráciou národov a vplyv medzinárodných zmlúv.

Azda najviditeľnejšie sa zmeny v priebehu storočí dotkli poľských hraníc. V roku 1634 hranice Poľska siahali ďaleko za Kyjev. Poľsko zaberalo prakticky celé územie dnešného Bieloruska a zasahovalo takmer až k Moskve. Vplyvom dejinných udalostí, sa hranice Poľska posúvali na západ, predovšetkým kvôli mocenským záujmom Ruskej ríše. V priebehu 20. Storočia sa celé Poľsko „posunulo“ o asi 500 kilometrov na východ. Definitívnu polohu Poľska určila „veľká trojka“ počas svojich rokovaní predovšetkým na Jalte. Poľsko bolo vtedy vnímané ako najdôležitejší štát, o ktorý sa sporili spojenci. Jaltská Zmluva prisúdila vplyv v Poľsku Sovietskemu Zväzu a určila, že získa časť územia Nemecka výmenou za odstúpenie východného územia ZSSR. Tradičné poľské mestá ako Halič či Lvov sa tak ocitli na území Ukrajiny.

Rovnako dynamicky sa v 20. Storočia zmenili hranice Maďarska, alias Uhorskej monarchie. Maďarsko utrpelo spolu s Rakúskom najcitelnejšie územné straty spomedzi porazených mocností v prvej svetovej vojne. Severné hranice Maďarska definitívne určila Trianonská zmluva podpísaná v júni 1920. Túto zmluvu, dodnes pociťujú, niektorí Maďari ako nespravodlivú, keďže na jej základe Maďarsko stratilo mnohé územia obývané prevažne maďarským obyvateľstvom, predovšetkým na južnom Slovensku.

Prvotné Československa bola určené tromi zmluvami po prvej svetovej vojne: Versailleskou, Saint- Germainskou a už spomínanou Trianonskou. Celkom pochopiteľne, Československo ako novovzniknutý štát nebol obľúbený u svojich susedov, tým viac, že vzniklo na území predtým patriacom okolitým štátom, čomu zodpovedalo aj národnostné zloženie. Z toho dôvodu existovalo mnoho sporov a revizionistických snáh. Tie boli naplnené

GEOPOLITICKÉ VÝCHODISKÁ A ZÁUJMY ŠTÁTOV STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

Mníchovským diktátom a Viedenskou arbitrážou. Po druhej svetovej vojne boli tieto zmeny anulované a hranice povojnového Československa, s výnimkou Zakarpatskej Ukrajiny, ktorá na základe zmluvy pripadla ZSSR, identické. Definitívna zmena sa udiala 1.1.1993 rozdelením na dva samostatné suverénne štáty.

Je paradoxné, že štáty, ktoré dnes veľmi úzko spolupracujú, boli po dlhý čas smrteľnými nepriateľmi. Hlavne vo vzťahu Maďarska a Poľska voči Československu. Československo dokonca vo svojej izolácii muselo hľadať spojencov, s ktorými ani priamo nesusedilo- ZSSR, Francúzsko, Veľká Británia, Juhoslávia a Rumunsko. Predovšetkým prvé tri štáty dokázali garantovať územie ČSR na tak dlhé obdobie (20 rokov v obkľúčení štátov, ktoré neustále chystali plány na rozdelenie si ČSR je obdivuhodný výkon). Predovšetkým hranice Slovenska (i keď vtedy neexistovalo), boli neustále napádané a spochybňované. Je to dané tým, že Slovensko nemalo žiadnu tradíciu štátnosti a nikdy ani vrámci Uhorska nezískalo samostatný status. Určenie hraníc bolo jasné na západe (Morava) a severe (hranice Uhorska), sčasti aj na východe, celkom však chýbali na juhu. Vzniknulé hranice teda viedli k dlhoročnej diskusii (v lepšom prípade) a nie sú s nimi niektoré extrémne maďarské kruhy vyrovnané ani dnes, dlhé roky po rozpade Uhorska.

Dnes možno povedať, že hranice sú stabilné a strednodobom horizonte zjavne nemenné, ak opomenieme možnú unifikáciu v rámci EÚ. Proces zmeny hraníc je celkom prirodzený a bolo by celkom naivné domnievať sa, že k žiadnej zmene nedôjde. Žiaden zo štátov nie je ostrovný a teda jeho integrita je neustále ohrozená. Proces integrácie do EÚ prostredníctvom euroregiónov, poskytuje veľmi priaznivé podmienky pre separatistické snahy na juhu Slovenska, zvlášť súvislosti s presunom pôdy neznámych vlastníkov získava táto otázka na aktuálnosti. Eminentný záujem SMK o ministerstvo pôdohospodárstva dávno nie je tajomstvom.

Dĺžka vzájomných hraníc reformných krajín				
	Slovensko	Poľsko	Maďarsko	Česko
Slovensko	-	548	678	247
Poľsko	548	-	-	762
Maďarsko	678	-	-	-
Česko	247	762	-	-

Takýchto problémov sú okolité štáty ušetrené, keďže sú národnostne oveľa integrovanejšie i keď je zrejmé, že dezintegračné procesy v Európskej únii neobídu žiaden z týchto štátov.

3.3.2 Susedia

Takmer bez výnimky možno konštatovať, že všetci susedia reformných štátov sa radia k demokratickým a neohrozujú integritu a bezpečnosť stredoeurópskych štátov. Z tohto hľadiska najlepšiu v najlepšej situácii sa nachádza Česká republika susediacia s Poľskom, Nemeckom, Rakúskom a Slovenskom. Česká republika vedie síce isté dialógy ohľadne Benešových dekrétov s Rakúskom a Nemeckom, ale táto otázka nie je veľkou prekážkou v dobrých susedských vzťahoch. Istá eskalácia sa dá očakávať v čase ratifikácie štátov EÚ o vstupe Česka, neočakávame však dramatické problémy.

Ostatné štáty sa pohybujú v mierne nepokojnejších vodách, keďže Poľsko má stále problémy nájsť vhodný postoj k svojim východným susedom- Bielorusku a Ukrajine. RSFR, s ktorou Poľsko susedí prostredníctvom Kaliningradskej enklávy buduje s Poľskom kvalitné vzťahy. Také vzťahy s RSFR sú iste veľmi žiaduce, keďže predstavuje jeden z najväčších európskych trhov s progresívnym rastom. Skutočným problémom teda zostávajú Bielorusko a Ukrajina.

Zvlášť Bielorusko s nedostatočným fungovaním demokratických inštitúcií je delikátnou záležitosťou pre poľských diplomatov. Vzťah k Ukrajine je vrelejší, stále však nepredstavuje

GEOPOLITICKÉ VÝCHODISKÁ A ZÁUJMY ŠTÁTOV STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

žiaducu susedskú klímu. Podobne aj Slovensko nedokáže nájsť jednoznačný postoj k tomuto svojmu východnému susedovi.

Maďarsko svoje susedské vzťahy samo ochladilo neprezieravou politikou V. Orbána, ktorý zariadil prijatie tzv. krajanského zákona zvýhodňujúceho maďarské menšiny na území jeho susedov. Pnutie je predovšetkým vo vzťahoch k Rumunsku a Slovensku, kde žijú najpočetnejšie maďarské menšiny. V súčasnosti sa rokuje o kompromisnej podobe tohto zákona. Dá sa očakávať nájdenie konsenzu a opätovné zlepšenie vzťahov. Maďarsko má interesantnú polohu- hraničí až so štyrmi balkánskymi štátmi. Balkán je tradične miestom eskalácie európskeho napätia a Maďarsko, ak v budúcnosti dôjde ku konfliktu, môže očakávať zložitú diplomatickú situáciu. Juhoslávia, Chorvátsko a predovšetkým Slovinsko sa javia ako štáty bezpečné a demokratické, ale priestor, v ktorom sa nachádzajú (premiešanie etník) môže kedykoľvek vyústiť do problematickej situácie. Z tohto hľadiska by pre Maďarsko bol prínosom vstup Slovinska a Rumunska do NATO, čo by prispelo k bezpečnosti Balkánu.

4. Integrácia v stredoeurópskom priestore

Ako už sme v úvode naznačili integračné a globalizačné procesy sa nedotýkajú len stredoeurópskeho priestoru, ale sú celosvetové. Stredoeurópske štáty sa vydali cestou, nie pasívnou, ale rozhodli sa pristupovať k integrácii aktívne a to veľmi ústretovými krokmi.

Predovšetkým vychádzajú z nám záhadnej premisy, že Západ ako taký, predstavuje mierové a pokrokové hnutie. USA vystupujú ako „bašta demokracie“ a garant svetového mieru, podobne EÚ, celkom nekriticky získala obdobný status. Navyše EÚ z uhľa pohľadu slovenských médií, je jediným možným prostredím pre akýkoľvek pozitívny vývoj Slovenska („Všetci tam budú a my nie?“), preto značná časť slovenských občanov predpokladá po vstupe do EÚ veľmi rýchly rast životnej úrovne.

Z toho vychádzajú aj ústretové kroky voči týmto autoritám. Pre nás je to zvlášť citelné na Slovensku, kde je informačné vákuum relevantných autorít, čo sa týka negatív vstupu do organizácií, ktoré tieto štáty (predovšetkým USA) predstavujú. Toto informačné vákuum by si možno zaslúžilo aj výstižnejšie pomenovanie propaganda. Samotný fakt, že sa pokúšajú eliminovať povedomie o NATO ako o vojenskej organizácii je nebezpečný. Na jednej strane totiž nadpolovičná väčšina Slovákov si želá vstup do tejto organizácie, na strane druhej sa celkom jednotne stavajú proti nasadeniu slovenských síl vo vojenských akciách, odmietajú zvyšovanie výdavkov na zbrojenie aj pobyt iných vojsk na slovenskom území. Tento rozpor majú na vine sami politici argumentujúci za vstup do NATO hoviac o ňom ako o klube štátov, ktoré vyznávajú hodnoty demokracie a pokroku, zabúdajúc však pripomenúť jeho skutočné poslanie.

Ako vidíme, slovenské médiá a politici v oboch prípadoch vyvolali sekundárny efekt. Zrejme nechcený, ale celkom pochopiteľný.

4.1 NATO a stredná Európa

Na prvý pohľad sa zdá byť celkom legitímne a rozumné v prípade vojensky slabých štátov otázku bezpečnosti riešiť kolektívnou obranou. Takým riešením vyzerá byť aj vstup Česka, Poľska a Maďarska do NATO. Na strane druhej si treba uvedomiť, že štáty, ktoré pre systém kolektívnej obrany prinášajú málo prostriedkov (v prípade týchto troch štátov je to existenčné minimum), ťažko môže očakávať eminentný záujem ostatných na jeho bezpečnosti.

Takzvaná „mušketerska zásada“ jeden za všetkých, všetci za jedného, síce ušiam stredoeurópana lahodí, ale o svetovej politike nerozhodujú heslá. Fakt je taký, že stanovy NATO neobshujú žiaden mechanizmus automatickej obrany. O vstupe do vojny preto rozhodujú právne mechanizmy členských krajín, nie centrála NATO. Je teda otázne, či pasívni členovia NATO môžu vidieť v tejto organizácii záruku bezpečnosti. Samozrejme, samotné členstvo krajiny v NATO výrazne znižuje riziko napadnutia zo strany tretieho štátu.

V dnešnej dobe však paradoxne práve členstvo v NATO môže byť príčinou útoku na členský štát. NATO stále (a ešte dlho bude) predstavuje hlavne USA, ktorých politika zďaleka nie je želateľná pre väčšinu štátov sveta. Preto sa NATO alias priateľ nepriateľa, stáva terčom, predovšetkým teroristických, útokov. Pre členské štáty NATO nie je táto otázka aktuálna, keďže o vystúpení z tejto organizácie sa nikdy nehovorilo, neexistujú na takýto úkon mechanizmy a akýkoľvek zámer vzdať sa členstva by bol iste mimoriadne interesantným svetovým precedensom. Táto otázka je aktuálna pre žiadateľov o vstup

Hlavným faktorom rozhodovania sa o vstupe je celkom legitímne, či vstup do NATO predstavuje prínos alebo naopak. Stredná Európa totiž prežíva obdobie mimoriadne bezpečné, bezproblémové. Akákoľvek hrozba ozbrojeného konfliktu medzi RSFR a NATO je len fiktívna. Je to paradoxne práve unipolárny svet, ktorý zabezpečil takúto klímu. Stredoeurópska oblasť ako geopoliticky bezvýznamná má potenciál stať sa bezpečnou

s minimálnymi výdavkami na zbrojenie. Akýkoľvek významný útok, ktorý si vieme predstaviť, by pochopiteľne smeroval do oblasti geopoliticky významnejšej a prístupnejšej. Minimálne Slovensku a Česku je táto charakteristika vlastná. Navyše majú susedov, ktorých možno označiť za dôveryhodných, čo sa týka otázky agresie. Tí sa takto vlastne stali satelitmi týchto dvoch malých republík, keďže potenciálny agresor by sa najprv musel predrat' cez ich územia.

Zánikom mocenskej rovnováhy v priebehu deväťdesiatych rokov, nastala éra nadvlády Spojených štátov. To pochopiteľne umožnilo USA presadzovať svoje záujmy oveľa razantnejšie. Útok na Juhosláviu či Irak by v ére studenej vojny bol len ťažko predstaviteľný. Spojené štáty sú takmer neustále vo vojne a neukazuje sa ich presvedčenie v blízkej budúcnosti s takýmto statusom skončiť. Jednoducho pokušenie je príliš veľké. S narušením rovnováhy dostalo nový rozmer aj NATO; tento sa pokúsili jej predstavitelia formulovať v novej stratégii z roku 1999. Táto legitimizuje aj neobranné akcie NATO bez mandátu Rady bezpečnosti OSN a teda mimo rámec platného medzinárodného práva. V článku 29 sa uvádza, že NATO má byť pripravené i na predchádzanie konfliktom, čo sa zrejme prejaví v blízkej budúcnosti pri útoku na Irak. Zmienaná stratégia často operuje termínom „euroatlantický“ bez jeho riadnej definície. V tomto priestore má NATO formovať bezpečnostné prostredie a posilniť mier a stabilitu. Za euroatlantický priestor sa celkom zjavne považuje oblasť Perzského zálivu a čoskoro sa definícia rozšíri aj na oblasť Žltého mora.

Práve takáto neochota jasne pomenúvať veci a okolnosti v kombinácii s ochotou zasahovať do záležitostí suverénnych štátov, navyše bez mandátu OSN, najviac spochybňuje kladnú úlohu NATO v demokratickom svete, pretože všetky členské štáty (i tie pasívne) nesú svoj diel zodpovednosti za takéto kroky v očiach tretích krajín.

Na základe týchto faktov a domniek sa nazdávame, že vstup Slovenska do NATO v súčasnosti nie je prínosom pre jeho bezpečnosť a teda nie je vhodným riešením bezpečnostnej otázky.

Situácia ostatných štátov je iná. Keďže už sú členmi NATO, sú nositeľmi jeho doktríny. Sú síce spojencami predovšetkým symbolickými (česká protichemická jednotka zrejme nie je jediná svojho druhu a kvalít v aliancii), ale verbálne akcie NATO vždy podporili a svoju podporu vyjadrujú aj do budúcnosti.

Najviac svoju podporu vyjadruje Maďarsko, ktoré je ochotné vyslať svoje sily aj do odľahlých končín a má j podporu verejnosti.

Členstvo Poľska je vyložené pasívne, azda preto, že pre alianciu je zďaleka najdôležitejším spojencom (spomedzi štátov V4), už len pre svoju polohu a nežiada sa mu svoje pozície zlepšovať vojenským príspevom aliančným akciám.

4.2 EÚ a stredná Európa

Integrácia v rámci EÚ predstavuje celkom iný rozmer spolupráce ako členstvo v NATO. Nemožno ich identifikovať, ako sa to často nesprávne deje alebo analogizovať.

EÚ ako hospodárska dohoda má slúžiť na ochranu trhov členských štátov pred tlakmi svetových megaspoločností, pred ktorým sa nedokážu brániť. Jej úlohou je aj minimalizovať réžiu štátov na svoju existenciu (schengenská zóna voľného obchodu, EMÚ). Ako problém sa nám však javí práve znižovanie réžie, ktoré vedie k unifikácii štátov. Táto unifikácia môže viesť k redukovaniu tradičných európskych rozdielností.

Výhody členstva v EÚ sú bezpochyby nezanedbateľné, nie náhodou sa mnoho európskych štátov stalo žiadateľmi o vstup. Po slovách o prínose nových štátov so EÚ, však vždy prídu na rad skutočné rokovania s EÚ. Rovnako ako zákon zachovania energie platí totiž aj zákon zachovania peňazí. Ak vstup do EÚ má zabezpečiť rýchly rast životnej úrovne, je zjavné, že niekto ten rast bude musieť financovať. Preto EÚ zaviedla mnohé opatrenia voči

GEOPOLITICKÉ VÝCHODISKÁ A ZÁUJMY ŠTÁTOV STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

potenciálnym novým členom. Vzhľadom na to, že EÚ súhlasí s prijatím nových členov už v máji 2004, nebude to s tým rastom životnej úrovne až také hrozivé. Jasným dôkazom sú štvrtinové dotácie poľnohospodárom, obmedzený pohyb pracovných síl a podobne.

Obmedzený pohyb pracovných síl však je veľmi prítlačivo definovaný. EÚ v žiadnom prípade nebude zatvárať dvere vysokoškólakom, ktorým vzdelanie a doterajší život financovali nečlenské štáty. Manuálne pracujúci nebudú v schengenskom priestore vítaní, keďže pracovať môžu aj v detašovaných závodoch v strednej Európe a za päťtinové mzdy.

Pochopiteľne nechceme EÚ krivdiť, ich predvstupná pomoc žiadateľom iste nie je zanedbateľná. Všetci však vieme, že akýkoľvek investor investuje pre budúci zisk. Ak nie, je to hlupák. Nuž, nemyslíme si že EÚ vedú hlupáci. Je otázkou kedy a akým spôsobom sa EÚ rozhodne vyberať zisky zo svojej investičnej činnosti. Možno je ozaj pravdou, že majú záujem na našom rozvoji a zvyšovanie životnej úrovne bude pre EÚ satisfakciou a investujú pre zisk morálny. Pravdepodobné je, že z nášho rozvoja bude EÚ skutočne schopná ťažiť, ale nevieme si dosť dobre predstaviť akým spôsobom.

Toto sú však len špekulácie. Fakt je taký, že od roku 2004 skutočne budú stredoeurópske štáty členmi EÚ. Dôsledky je dnes problematické predvídať. Sme presvedčení, že po vstupe do EÚ sa skutočne zvýšia investície investorov v tomto priestore. Otázne je, ako dlho sa tu udržia, ak scenáre o dynamickom hospodárskom raste budú reálne. Investorov totiž priťahuje lacná (kvalifikovaná) pracovná sila viac ako čokoľvek iné.

Najproblematickejší aspekt vstupu do EÚ je jasný- unifikácia. Unifikácia v rámci EÚ by síce mohla predstavovať kultivovanejšiu podobu globalizácie ale naráža na významné problémy. Zatiaľ EÚ nemá žiadnu jasnú doktrínu, podľa ktorej by sa mala vyvíjať, preto nikto nevie akým smerom sa bude uberať proklamovaná unifikácia. Možné sú v zásade dva varianty- konfederácia a federácia. Vznik konfederácie sa javí byť veľmi blízkou realitou- v súčasnosti sa zoširoka debatuje o spoločnej ústave. Deklarovanie ústavy ako základného právneho dokumentu štátu by bolo možné chápať ako snahu deklarovať nový štát. Forma konfederácie by bola možno cieľovou stanicou európskeho integrovania, ale sú isté predpoklady tvrdiť, že práve naopak by konfederácia bola len cestou k vytvoreniu federácie.

Takéto horizonty sú zatiaľ príliš vzdialené, preto je komplikované definovať ich príčiny i následky. Snáď ako príčinu možno uviesť, že Európa rozvinula myšlienku hospodárskej spolupráce do netušených rozmerov. Hospodárska spolupráca sa teraz netýka len samotného hospodárstva, ale zasahuje do takmer všetkých oblastí života v EÚ. Dokonca sa do takej miery odchyľila od hospodárskej spolupráce, že sa uvažuje o vytvorení spoločných európskych ozbrojených síl. Čo si od toho EÚ sľubuje ťažko povedať, keďže v tom istom priestore s takmer rovnakými členskými štátmi už operuje NATO. Takéto počínanie ťažko hodnotiť, zostáva len dúfať, že hospodárske ciele neeliminujú ciele civilizačné a ľudské v mene integrácie a spolupráce.

5. ZÁVER

Stredoeurópske štáty sa nikdy nebudú podieľať na moci nielen svetovej, ale ani európskej. Ťažko to možno označiť za negatívum. Práve ich bezvýznamnosť garantuje bezpečnosť a možnosť ďalej sa pokojne tozvíjať, ako aj budovať spoluprácu s cudzími krajinami. Všetky štáty pri rozumnej zahraničnej politike a udržateľnom rozvoji si môžu vybudovať akceptovateľný status pri rokovaniach. Ten doteraz nemajú a z toho vyplývajú aj podmienky, aké ich vyjednávači dosahujú pri rozličných rokovaniach s mocnosťami.

Ukázalo sa to najpuklejšie pri začleňovaní sa do transatlantických štruktúr. Nové členské štáty únie budú takmer isto neplnoprávnymi členmi bez množstva výhod, ktoré sú pre reálne fungovanie myšlienok EÚ fundamentálne.

6. Použitá literatúra:

1. Lipták L., Slovensko v 20. Storočí, Bratislava, VPL, 1968
2. Matoušek S., Vznik a vývoj společného státu Čechů a Slováků, Praha, Academia, 1980
3. Beranová M., Slované, Praha, Panorama, 1988
4. Brzezinski Z., Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha, Praha, Mladá fronta, 1999
5. Duleba A., Koniec súčasnej Európy? Ukrajina a Slovensko po prvej vlne rozšírenia NATO, Bratislava, IVO, 1998
6. Ivanička K., Slovensko- genius loci, Bratislava, Eurostav, 1999
7. Krejčí O., Geopolitika střeoevropského prostoru, Praha, Ekopress, 2000
8. Kennedy P., Vzestup a pád velmocí, Praha, NLN, 1996
9. Wolf J., Abeceda národů, Praha, Horizont, 1984
10. Ladislav D., Zápas o střední Evropu 1933-1938, Veda, 1986